

Een dienstbodenknoop van de familie de Moretus - de Theux

Rombout Nijssen en Guy Van der Schoot

Uniformknopen zijn geen uitzonderlijke vondsten voor metaaldetectoristen. Meestal gaat het om knopen die op militaire uniformen gezeten hebben. Die zijn in veel gevallen vrij gemakkelijk te identificeren omdat er veel informatie over beschikbaar is, in boeken en online. Veel regimentsknopen dragen het nummer van het regiment in kwestie of een voorstelling die ook op de regimentsvlag terugkomt.

Minder vaak worden knopen met wapenschilden erop gevonden. In de meeste gevallen dateren die van de negentiende eeuw en hebben zij ooit op de kledij van huispersoneel gezeten. Tot in de twintigste eeuw was het immers op kastelen en bij vermogende burgers gebruikelijk dat het huispersoneel dat met gasten in contact kwam, een livrei of een ander uniform droeg, waarvan de knopen voorzien waren van de wapens van de bewoners van het huis. Dit soort knopen is minder gemakkelijk te identificeren dan militaire knopen, maar het is wel mogelijk.

In deze bijdrage nemen wij u graag mee op onderzoek naar de oorspronkelijke bezitters van een knoop die eerder dit jaar in Sint-Truiden werd gevonden.

Deze knoop is van koper, hij is verguld geweest en heeft een diameter van 28 mm. Op de knoop staan twee schilden onder een helmkleed. Op de helm staat een helmteken dat bestaat uit twee vleugels met daartussen een ster. De schilden staan op een banderol zonder tekst.

Om te weten van welke familie deze knoop afkomstig is, moeten we de voorstellingen op de schilden nader bekijken. In dit geval staan er twee schilden op de knoop, wat betekent dat het om een echtpaar gaat. Het is belangrijk te weten dat het linkse schild het wapen van de man voorstelt, en het rechtse dat van zijn echtgenote. Tenminste als je dat vanuit het standpunt van de toeschouwer bekijkt. Voor de persoon die een schild draagt, of die een schild op de knoop van zijn uniformjasje heeft staan, is dat anders. Voor hem staat het wapen van de man rechts, en dat van de echtgenote links. Als om het moeilijk te maken is dat ook de taal die de heraldiek hanteert. Wat voor ons links is, is in de heraldiek rechts, en omgekeerd. In dit geval kan je ook aan de vorm van het schild zien dat het ene van een man is en het andere van een vrouw. Het ovale schild is van een vrouw, het *ridderschild* is van een man.

In 1992 gaven de professoren Luc Duerloo en Paul Janssens het *Wapenboek van de Belgische adel* uit. In dit vierdelige werk brengen zij alle gekende officiële afbeeldingen en beschrijvingen van de wapens van de leden van de Belgische adel bijeen. De afbeeldingen van de wapens zijn gerangschikt op basis van de voorstellingen er op. Als je goed kijkt, zie je op het linkse – heraldisch rechtse – wapen op onze knoop een vogel met gespreide vleugels. Op de vogel ligt een klein schild, dat wordt een *hartschild* genoemd. Onder de vogel zien wij een geblokt veld met dambordmotief. Aangezien de vogel de overheersende voorstelling is op dit wapen, moeten we in het wapenboek naar het hoofdstuk over de wapens met vogels en dan naar de bladzijde over de wapens met vogels met gespreide vleugels, beladen met een herautstuk. Daar vinden we één wapen, in twee varianten. De eerste variant komt oorspronkelijk voor op de adelsbrieven die door koning Willem I afgeleverd werden aan Albert Frans, Ferdinand Henri, Eduard Joseph, Constant Joseph en Paul Frans Moretus op 10 juli 1822. Een tweede, meer uitgewerkte variant van het wapenschild, staat op een adelsbrief die koning Leopold II op 15 augustus 1906 verleende aan Charles Jules Moretus, en waarin hij hem de titel van graaf verleende. Het *Wapenboek* leert ons dat dit het wapen is van de familie Moretus.

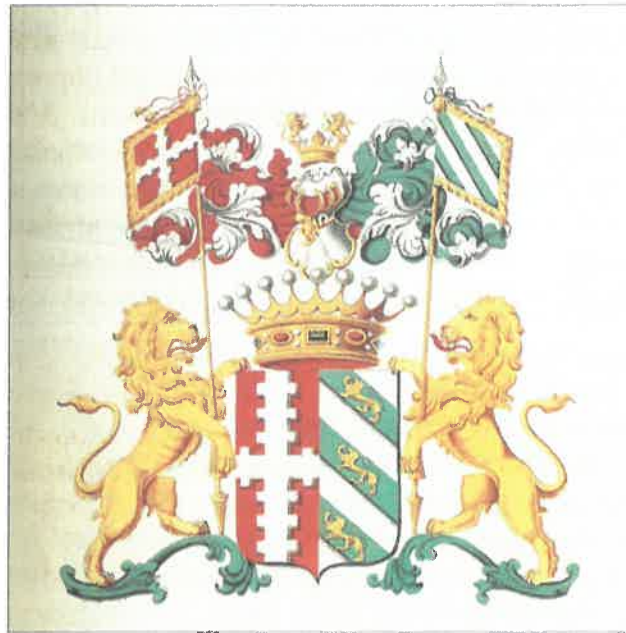
2241

2242

Op het wapen op het rechtse schild – heraldisch het linkse – staat een kruis met verkorte armen. Op de bladzijde in het *Wapenboek* die gewijd is aan de wapens met de voorstelling van een *verkort* kruis, vinden we het wapen van de familie de Theux met heraldisch links een verkort kruis en heraldisch rechts een zilveren veld met drie groene schuinbalken. In de heraldiek gebruikt men het woord sinopel voor groen. Op iedere schuinbalk staat een gouden klimmende leeuw.

736

Nu moeten we nog uitzoeken of wij meer te weten kunnen komen over het echtpaar Moretus-de Theux. Daar kan de *Etat présent de la noblesse belge* ons bij helpen.

IV. René-M.-Augustin Moretus, éc., anc. bourgm. de Bioul, comdr o. St-Grégoire Le Grand, ° Anvers 2 déc. 1842, y † 6 oct. 1895, × Bruxelles 3 fév. 1872 Louise-M.-Raphaëlle de Theux de Meylandt, ° Heusden (Limbourg) 18 mai 1852, † Anvers 1er déc. 1923, fille du comte Barthélemy-Théodore, et d'Aline-Mathilde-Amélie-L^e du Parc. Dont :

1° Marie-L^e-E. Moretus Plantin, obtint par arr. royal du 18 avril 1924, autorisation d'ajouter à son nom celui de Plantin (1) ; ° Anvers 8 oct. 1873, y † 26 oct. 1926, elle × Anvers 30 mai 1894 comte Louis-Ch.-J.-M. de Brouchoven de Bergeyck, doct. en dr^t, sénateur, anc. gouvern. de la prov. d'Anvers, gr. off. o. Léopold, cr. off. o. Orange-Nassau et O. St-Sépulcre, comdr o. Pie IX, et o. St-Grégoire Le Grand, ° Anvers 14 mai 1871, y † 20 déc. 1938, fille du comte Florimond-J., et d'Alix-L^e-Caroline-M. de Brouchoven (des comtes) de Bergeyck, et remarié en secondes noces Beersel 14 fév. 1928 à Alix-Emilie-Anne-M.-J^{ne} (des vicomtes) de Roest d'Alkemade Oem de Moesenbroeck.

2° Comte (1906) Charles-Jules-M. Moretus Plantin, anc. bourgm. de Stabroek, membre du Comité exécutif du Fonds de dotation du Musée Plantin-Moretus à Anvers, chev. o. Léopold, o. couronne, et o. Léopold II, comdr O. St-Sépulcre, obtint, 15 août 1906, conc. du titre de comte trans. par ordre de prim. mas. et, par arr. royal du 30 août 1921, autorisation de joindre à son nom celui de Plantin (1); ° Anvers 15 mars 1875, y † 3 fév. 1960, il × Beveren 13 juin 1900 Emilie-J^{ne}-M.-Sophie de Brouchoven de Bergeyck, ° Beveren 8 sept. 1879, † Anvers 12 janv. 1940, fille du comte Florimond-J., et d'Alix-L^e-Caroline-M. de Brouchoven (des comtes) de Bergeyck.

3° Berthe-M.-Zoé Moretus, ° Anvers 17 mai 1876, y † 15 février 1896.

4° Elise-M.-J^{ne}-Albertine Moretus Plantin, obtint, par arr. royal du 30 août 1921, autorisation de faire suivre son nom de celui de Plantin (1) ; ° Anvers 1er août 1877, † Wilrijk 11 sept. 1941, elle × Anvers 5 mai 1899 comte Aloïs-de-Gonzague-M.-J.-L. Moretus Plantin de Bouchout, ° Hoboken 13 juil. 1874, † Wilrijk 20 janv. 1946, fils de Ludovic-M.-J.-Ch.-Hubert-Aloïs-de-Gonzague Moretus, éc., et d'Odile-M. Geelhand.

5° Henri-M.-J.-Hyacinthe-Lambert Moretus Plantin, éc., prêtre de la Compagnie de Jésus, prof. aux Facultés Univ. N.-D. de la Paix à Namur et fondateur de la bibliothèque Moretus Plantin aux même Facultés, gr. off. o. Couronne, off. o. Léopold, obtint par arr. royal du 30 août 1921, autorisation de faire suivre son nom de celui de Plantin (1); ° Anvers 17 sept. 1878, † Namur 7 déc. 1957.

De *Etat présent* is een reeks jaarboeken, die jaarlijks in twee delen verschijnen, en waarin in alfabetische volgorde de samenstelling van de Belgische adellijke families beschreven wordt. Het tweede deel van de *Etat présent* van 1994 is gewijd aan de families Minne tot du Mortier, en behandelt op bladzijden 379-392 de familie Moretus. Daar lezen we dat René Moretus, geboren in Antwerpen op 2 december 1842 en overleden in Antwerpen op 6 oktober 1895, op 3 februari 1872 huwde met de tien jaar jongere Louise de Theux de Meylandt, geboren in het Limburgse Heusden op 18 mei 1852 en overleden in Antwerpen op 1 december 1923. Het koppel kreeg vijf kinderen, die in Antwerpen geboren werden tussen 1873 en 1878.

Portret van Louise de Theux uit *Een adellijke blik op de Kempen. Tekeningen van Louise Moretus*, Wijer, 2008

Daarmee is onze zoektocht afgerond: onze knoop sierde ooit de kleding van een bediende van het gezin van René en Louise Moretus-de Theux. Maar hoe is deze knoop dan in Sint-Truiden terechtgekomen? Dat zullen we nooit met zekerheid weten, maar in Sint-Truiden, bij de steenweg naar Herk-de-Stad, ligt het kasteel van Schabroek. Op het kasteeldomein is nu een tuinbouwschool gevestigd, maar ooit behoorde het kasteel van Schabroek toe aan de familie van Wezeren. Marie Antoinette van Wezeren huwde met Joseph de Theux de Meylandt, en zij zijn de ouders van Barthélemy de Theux de Meylandt. Barthélemy de Theux was de eerste eerste minister onder koning Leopold I, en de vader van Louise de Theux...